

הדף היומי בהלכה

נדונים מרכזיים הנלמדים החודש במסגרת הדף היומי בהלכה

החדש הזה לכם

בימים אלו נשלמת ההיערכות הקדחתנית לקראת סיום המחזור הי"ג של הש"ס, על ידי רבבות לומדי הדף היומי ברחבי העולם כולו.

במסגרת זו, אנו עוסקים בתוכנית לימוד אחרת, הדף היומי בהלכה. אבל תוכנית זו נשענת ונסמכת על חזונו הגדול של רבי מאיר שפירא זצ"ל, ובעצם מרחיבה אותו גם ללימוד המשנה ברורה. היא לא באה כחיקוי טכני של צורת לימוד המאפשרת לסיים את הספר כולו בתוך קצת יותר משבע שנים, אלא גם מוסיפה נדבך נוסף על הרעיון עצמו.

בנאום המפורסם שנשא רבי מאיר שפירא בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל, ושבו הכריז על תקנת הדף היומי, הוא גם הסביר את הבסיס העומד מאחורי הרעיון:

"אם כל בית ישראל בכל אתר ואתר ילמדו באותו יום את אותו דף גמרא, היש לך ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העליון בין קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל?!... נוסע לו יהודי ותחת בית שחיו מסכת ברכות, נוסע הוא שבועיים מישראל לארצות הברית...לבסוף, כשהוא עומד על אדמת ארצות הברית נכנס הוא לבית המדרש ומוצא יהודים עוסקים באותו דף שבו עמד היום ומצטרף ללומדים בחדווה, ומתפלפל עם הלומדים והם משיבים לו ונמצא שמו הגדול מתאדר מתגדל ומתקדש..."

הביטוי וראו כמה צדקו דבריו של הגר"מ שפירא. היש מחזה נפלא יותר מיהודים שנפגשים הרחק מביתם, ועוסקים באותה המסכת ובאותו הדף? חזונו של רבי מאיר שפירא התממש, וכיום, קרוב ל-100 שנים מאוחר יותר, הדף היומי מהווה סדר לימוד בסיסי לכל יהודי הקובע עיתים לתורה, וגם לרבים מבעלי התריסין, תלמידי חכמים מופלגים ואברכי כוללים השוקדים על תלמודם מבוקר ועד ליל.

בדומה לכך, ובאותה המידה, גם הלימוד במסגרת דף היומי בהלכה נכלל באותו החזון עצמו. יהודים מכל רחבי העולם עוסקים במקביל בהלכות פסח או בהלכות ראש חודש. בידי ברכת הנהנין, או בפרטי הפרטים של הלכות 'קושר ומתיר' שבחלק ג' של המשנה ברורה.

אמת מה נהדר הוא המחזה הזה, כמה נאצלים הם הרגעים הללו שבהם יהודים מדרום אפריקה ומאוסטרליה, מתפרח' ומקרית שמונה, פוגשים זה את זה ומגלים ששניהם עוסקים בלימוד אותן ההלכות במקביל.

וכאשר הלך רעיון הדף היומי והתרחב עוד ועוד, כך גם צועד בעקבותיו רעיון הדף היומי בהלכה, וכובש מעגלים נוספים, מספר הלומדים הולך ומטפס בהתמדה, וברצות ה' עוד נגיע לימים שבהם לא יהיה יהודי שאינו קובע לעצמו סדר לימוד יומי הן בש"ס הבבלי והן במשנה הברורה, ומלאה הארץ דעה את ה'.

ומכאן תצא הקריאה למי שעדיין לא הצטרפו ללמוד זה: היחלצו חושיים והצטרפו לעזרת ה' בניבורים. בואו ונאחד בלימוד הדף היומי בהלכה, יחד עם כל בית ישראל, כדי שהשמחה הגדולה בסיום הש"ס המתקרב, תהיה כפולה ומכופלת בעז"ה.

חזקו ונתחזקו
העורך

חג חנוכה קרב ולומדי 'הדף היומי בהלכה' לומדים הלכות פסח!?

הרב ישראל ליוש

סעיפים רבים יש לה לקביעות, מקום קבוע, חברותא קבועה, זמן קבוע. כל אלו קובעים את לימוד התורה של האדם, ומקנים לו קנין נצחי בקניני התורה. אך ישנו סעיף נוסף - סדר לימוד קבוע... לומדי 'הדף היומי בהלכה' לומדים כל יום עמוד אחר עמוד, דף אחר דף, יום אחר יום בקביעות מתמדת שאף דבר בעולם לא יוכל לשנות אותה.

נאמר בזהירות! הקביעות הזו היא כה איתנה שאף מועדי השנה החלים בה מעת לעת לא יזיזו אותה. אכן, זו מחירה של הקביעות שפעמים נלמד הלכות פסח בחנוכה והלכות ארבעת המינים בתשעה באב, אך זו גם מעלתה, כי כך ורק כך נזכה לסיים את כל ששת חלקי המשנה ברורה מבלי לדלג אף הלכה אחת, כי הקביעות הזו תשמור על התמדתנו בלימוד כל ההלכות כולן, גם אלו שאינן קשורות למועד זה או אחר...

משל מפורסם ימחיש לנו יותר מכל את מעלתו של הלומד העקבי. הצבי והצב התחרו ביניהם מי יגיע למרחק רב יותר בתוך שנה. הצב בהכירו את קצב הליכתו, החל מיד במלאכה ולא פסק לרגע. הצבי לעומתו שגם הכיר בכוחו הרץ כצב אמר לעצמו: "למה לי להתאמץ ולהתחיל כבר ללכת, הרי את מה שהצב הולך בשנה אני רץ בשעה, אנוח עתה, וכשיתחשק לי ארוץ ואשיג את הצב!"

לאחר כמה חודשים נזכר הצבי בתחרות, וכשראה כמה מעט הלך הצב, שוב הרשה לעצמו להמשיך לנוח...

בסיום השנה, התעורר הצבי ממנוחתו, אך זה כבר היה מאוחר מידי, כי הצב האיטי אך העקבי, הספיק הרבה יותר מהצבי המהיר והדחייין...

הנמשל פשוט וברור, אם נדחה את לימוד הלכות כל מועד לערבו של המועד, אנחנו עלולים למצוא את עצמנו במועד, בלי שלמדנו את ההלכות. אך אם נתמיד ונלמד כל יום דף משנה ברורה לפי סדר קבוע ולא מתפשר, נספיק את ההלכות כולן, ולבסוף נדע בכל חג ומועד את מנהגיו ואת הלכותיו.

הנה לא מכבר יצאנו ממערכת מועדי תשרי, הימים הנוראים, סוכות ושמחת תורה. אך עוד בטרם נכנסנו אליה, כבר החלנו לעסוק במועד הבא - חג הפסח. במרכזו של חודש אלול, בלב זמן התשובה, נדרשו לומדי 'הדף היומי בהלכה' לשאול ולדרוש בהלכות הפסח, הרבה יותר משלושים יום קודם החג.

וכאן הבן שואל: הרי 'הדף היומי בהלכה' הוא לימוד הלכה למעשה, לדעת את הדרך אשר ילכון ואת המעשה אשר יעשו. אם כן, לא טוב היה לו היינו לומדים בחודש אלול את הלכות הימים הנוראים וארבעת המינים, ועתה את הלכות חנוכה, ורק שלושים יום קודם החג נעסוק בהלכות הפסח?

יתירה מזאת, הרי מיד אחר הפסח נלמד בסדר 'הדף היומי בהלכה' את הלכות ליל הסדר! ממש כמו אתרוגים אחרי סוכות! וכי לא היה ראוי שנלמד הלכות אלול לפני פסח?

כדי ליישב תמיהה זו, נקדים את דברי התוס' (סנהדרין ז א) ביישוב הסתירה בין שני מאמרי חז"ל, מחד נאמר: "אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה". ומנגד, הגמ' (שבת לא א) מביאה את דברי רבא: "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה? קבעת עיתים לתורה? עסקת בפו"ר?... אם כן, מבואר שתחילת דינו של אדם אינו על דברי תורה, אלא על משא ומתן באמונה?

מיישבים התוס' וז"ל: 'התם באדם שעוסק בתורה מיירי, אלא שלא קבע עיתים, והכא מיירי כשלא עסק כלל'. מבואר בתוס' שגם אדם שעוסק בתורה, עדיין יתבעו אותו על כך שלא קבע עיתים לתורה!

היתכן?! הוא עוסק בתורה, לא רק לומד תורה, אלא הוא עוסק בה... התורה היא העסק שלו... ובכל זאת יתבעו אותו על שלא קבע עיתים לתורה! הרי אם התורה היא העסק שלו, הוא וודאי קובע עיתים כדי לעסוק בה, על מה יש לתבוע אותו?!

למדנו מתוס' יסוד גדול, אדם יכול ללמוד תורה ואפילו לעסוק בה, אבל אם הוא לא עושה זאת בקביעות, תורתו עדיין חסרה, כי המעלה הגדולה ביותר שמבטיחה את הצלחתו בלימוד התורה היא הקביעות!

בכל מקום ובכל זמן

קו השיעורים של 'דרשו'

077-2222-666 או 4992*

לשיעורי שיעורי הדף היומי בהלכה הקישו 3
משך שיעור יומי כ-5 דקות

מצטרפים ללימוד
'הדף היומי בהלכה'

הסוגיא המרכזית

נידונים מרכזיים הנלמדים
ב'דף היומי בהלכה' החודש*

האם מותר להשתמש בפסח בקרם לחות, סבון, איפור, תמיסה לעדשות מגע וכדו' שיש בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב? השופך נפט על החמץ בעת שריפתו, האם מקיים מצות ביעור חמץ? הזורק חמצו לפח האשפה העירוני קודם זמן ביעורו, האם צריך לבערו בהגיע זמן איסורו? בן חו"ל שמכר חמצו לנכרי דרך רב בארץ ישראל, האם מועיל אף שבמוצאי שביעי של פסח קנאו הרב חזרה מהנכרי, ולכן חו"ל יש גם יו"ט שני?

האם מותר להשתמש בפסח בקרם לחות, סבון, איפור, תמיסה לעדשות מגע וכדו' שיש בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב?

כתב השולחן ערוך (סימן תמב סעיף ד) דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל, או שאינו מאכל כל אדם [היינו רק לחולים, משנ"ב ס"ק כ] כגון התריאק"ה וכיוצא בו, אף על פי שמותר לקיימו אסור לאכלו עד אחר הפסח, ואף על פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא הרי זה אסור לאכלו. וביאר המשנ"ב (ס"ק כא) שאף שאינו ראוי לאכילה, מכל מקום כיון שהוא אכלו, החשיבו, ולכן עובר עליו.

דין זה של השולחן ערוך שאף דבר שאינו מאכל אדם, אם אכלו מחשיבו ועובר עליו, הביא לכמה נידונים הלכתיים מצויים, נביא כמה מהם:

לקיחת תרופה, האם לצורך רפואה מותר לאכול חמץ שנפסל מאכילת כלב, היד אברהם (יו"ד סי' פד ס"ז) כתב שמותר, שכיון שאינו אוכלו אלא לשם רפואה, אין הוא מחשיבו כאוכל, וכן כתבו בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קיא) והיד יהודה (סי' קג פ"ה הארוך תחילת ס"ק ח), ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' צב) ובשו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' סה). מאידך, בשו"ת שאגת אריה (סוף סי' עה) כתב שאף אם אוכלו לשם רפואה אחשביה לאוכל, ולפיכך אסור לחולה שאין בו סכנה לאוכלו.

ותרופה שאינה ראויה לאכילה שמעורב בה חמץ כדי לדבק בו את התרופה, וכפי שמצוי היום בתרופות העשויות בצורת גלולות שהחומר המדבק אותה עשוי מעמילן חטה, כתב החזו"א (או"ח סי' קטז ס"ח) שמותרת אף לחולה שאין בו סכנה, ואין אומרים כאן 'אחשביה', שכן דעת האוכל אינה לשם אכילת החמץ, אלא לשם נטילת הסמים. [ואף שלפי מה שכתב החזו"א בסוגריים שם נראה שהסתפק בדין זה, מ"מ כתב בארחות רבנו (פסח אות כג) בשם הגר"י קניבסקי שלמעשה החזו"א התיר].

גם אם לא נפסלה התרופה מאכילת כלב, אלא מאכילת אדם בלבד, כתב החזו"א (שם) שהיא מותרת, שכן אין היא ראויה להחמיץ בה עיסות אחרות [ראה מה שכתבנו בשמו בביאורים ומוספים ס"ק ה' וס"ק יב]. עוד בענין נטילת תרופות שמעורב בהן חמץ, ראה: שו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יז), שש"כ (פ"ח הע' ר) בשם הגרש"ז אויערבך, ושו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה ב, ג).

נידון נוסף העלו הפוסקים, האם יהיה מותר להשתמש

כתב השולחן ערוך (סימן תמה סעיף א) כיצד ביעור חמץ, שורפו או פררו וזורה לרוח או זורקו לים, ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו מהרה, הרי זה מפררו ואחר כך זורקו לים. והוסיף על זה הרמ"א שהמנהג לשורפו וטוב לשרפו ביום דומיא לנותר שהיה נשרף ביום, אך אם רוצה לשרפו מיד אחר הבדיקה כדי שלא יגררנו חולדה, הרשות בידו. ובטעם המנהג דווקא בשריפה, כתב המשנ"ב (ס"ק ו), שחוששים לדעת הפוסקים שפסקו כדעת רבי יהודה שאמר 'אין ביעור חמץ אלא שריפה' [שלומדים מדין נותר שהוא בשריפה], והוסיף שמנהג זה הוא אפילו כשורפו בזמן הראוי, היינו סוף שעה חמישית ובכל שעה שישיית, וכל שכן במוצאי חמץ אחר שש שעות או בפסח עצמו, שיש לתחילה לבערו על ידי שריפה דווקא.

ואם שורף את החמץ לאחר שביטלו, כתב הרמ"א לעיל (סי' תלד ס"ב) שאינו מקיים בזה את מצות השריפה, כיון שלאחר הביטול החמץ אינו שלו, ומשום כך יש לשרוף את החמץ בתחילה, ורק לאחר מכן לבטל את כל החמץ שנשאר ברשותו.

ולשפוך נפט על החמץ בשעת שריפתו, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה מועדי השנה ניסן - אב פ"ו ה"י) שאין לעשות כן, כיון שבכך מפסיד הוא את מצות ההשבתה, שהרי הנפט פוסל את החמץ מאכילת כלב, וכתב השולחן ערוך לעיל (סי' תמב ס"ב) שדבר הפסול מאכילת כלב אין חובה לבערו, והרצאה לשפוך נפט על החמץ כדי למהר את שריפתו, ראוי שישיר לכל הפחות כזית אחד של חמץ בלא נפט. ומכל מקום, מי שאינו נזהר בכך, דעתו (שם ארחות הלכה 45) שאין לגעור בו, כיון שיש מקום לומר ששפיכת הנפט בשעת השריפה נידונית כמעשה אחד עם השריפה עצמה.

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (סדור פסח כהלכתו פט"ו הע' 11) שאפשר להקל בזה, כיון שהנפט מתאדה ונשרף קודם שנשרף גוף החמץ, והריהו מקיים את מצות הביעור בחמץ שאינו פגום. והוסיף (שם), שמכל מקום יש להקפיד שלא לשפוך על החמץ כמות גדולה של נפט, שבאופן זה יש לחוש שמא ישרף החמץ כשהוא כבר פגום, ולא יקיים את מצות הביעור בשריפה.

הזורק חמצו לפח האשפה העירוני קודם זמן ביעורו, האם צריך לבערו בהגיע זמן איסורו?

כתב השולחן ערוך (סימן תמה סעיף ג) קודם זמן איסורו יכול להשליך החמץ במקום שהעורבים מצויים שם, ואם מצאו אחר זמן איסורו שלא אכלוהו העורבים, אף על פי שהמקום הפקר לא יניחנו שם אלא יבערנו. אמנם

בקרם לחות, סבון, איפור, תמיסה לעדשות מגע וכדו' שיש בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח שאלה ו) כתב שמותר, שאף לדעת הסוברים שסיכה כשתיה, אין היא נחשבת כשתיה לענין שנאמר על ידה 'אחשביה', וכן הורה הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פני"ח פ"ד ה"א). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פני"ח סט"ז) שאף שמעיקר הדין אין איסור להשתמש בדברים אלו, מ"מ משום חומרא דחמץ אין ראוי להשתמש בהם אלא אם כן יש להם הכשר לפסח. גם דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פ"ז ס"ק ב), שכאשר אין להם הכשר נזהרים שלא להשתמש בדברים אלו בכלי אכילה. [וראה הליכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 63] שגם הגרש"ז אויערבך השתמש בסבון הכשר לפסח].

[גם הפרי חדש כתב (יו"ד סי' קיז) שאף לדעת הסוברים סיכה כשתיה, הסך באיסורי אכילה שנפסלו מאכילה, לא 'אחשביה', והחזו"א (דמאי סי' ד ס"ק יג) הסתפק בדין זה. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' סב) משמע שיש דין 'אחשביה' ע"י סיכה לדעת הסוברים סיכה כשתיה, אולם כתב שלשם רפואה מותר למרוח משחה שמעורב בה חמץ [אפילו לחולה שאין בו סכנה], שאין אומרים סיכה כשתיה כשהסיכה נעשית לשם רפואה, וכפי שכתב המחנה אפרים (ח"י על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות ד"ה עוד בדין)].

עוד נידון מעניין דנו הפוסקים, לגבי עישון טבק שמעורב בו חמץ שנפסל מאכילת כלב, הבית מאיר (סי' תמז ס"ח) כתב, שאפשר שמשום חומר דין חמץ יש לדון שהעישון 'אחשביה', וכעין זה כתב בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רמב). מאידך, המור וקציעה (בסוף הסימן) כתב שמותר לעשן טבק זה, וכתב שאביו בעל החכם צבי היה מלגלג על אלו שהקפידו לקנות לכבוד פסח טבק שיוצר בלי תערובת חמץ.

ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם ס"ק ג עמ' צז) שסברת הבית מאיר סברא מחודשת היא, שהרי אף אם העישון 'אחשביה', מ"מ אין הוא מחשיב את החמץ אלא את העשן, ומכל מקום דעתו היא שיש בעישון סיגרות אלו חשש איסור הנאה מחמץ בפסח. גם דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק פ"ו; קובץ פסקים ותשובות מהגר"מ גרוס סי' ע) לא ראתי שאין לעשן בפסח סיגרות שמעורב בהן חמץ. וראה מה שכתבנו בענין זה בביאורים ומוספים בסי' תמז ס"ק לג.

השופך נפט על החמץ בעת שריפתו, האם מקיים מצות ביעור חמץ?

* הנושאים המובאים במדור זה מקורם במ"ב מהדורת דרשו בסימנים אלו, ולהלכה למעשה יש לעיין במקורות.

לימוד תורה בשבת נחשב כמו תרי"ג פעמים לימוד ביום חול

צדיקי הדורות אמרו שכאשר יהודי לומד במהלך ימות השנה בספר, ונזהר שלא ייכנסו בו פירוורי חמץ, מחמת החשש שלו שמא ייכשל חלילה במשהו חמץ בפסח, הרי הוא מקיים בזה את מצוות "למען תזכור את יום צאת מארץ מצרים", שכן זכר חג הפסח בו יצאנו ממצרים, אינו מש מזכירנו בכל עת ובכל זמן.

ואם בפעולה קטנה כזאת של ניעור פירוורי החמץ אנו מקיימים מצוה גדולה ונשגבה כל כך, על אחת כמה וכמה כאשר אדם מרבה להתכונן לחג הפסח, אם במסגרת 'הדף היומי בהלכה' ואם בכל מסגרת אחרת, בוודאי שהוא זוכה לקיים בזה את מצוות זכירת יום צאתנו מארץ מצרים.

ומכח זיכרון יציאת מצרים, זוכים להגיע לאמונה שלמה בבורא העולמות ברוך הוא, כדאיתא בספרי "שם ישראל" (שבה"ג או' ב) וזה לשון קדשו:

"דהנה יציאת מצרים הוא שורש האמונה, שנאמין שיש בורא אחד ויחיד ומיוחד, קדמון המשגיח ומנהיג וממציא את כל הנמצאים, ובהעלות על דעתנו ובזכרנו הניסים והנפלאות שעשה לנו בהוציאנו ממצרים, שהיינו משוקעים שמה במי"ט שערי טומאה ואפילו עבד אינו יכול לבורח משם, ובכחו וידו הגדולה ובזרועו הנטויה הוציאנו שישים רבוא אנשים ביד רמה, בזכרנו זאת נאמין שיש ד' המשגיח ומושל בכל ובידו לשדד המערכות, הוא עשה כל זאת. ומזה נבוא אנוהו לאמונה שלימה."

ובזכות זכירת יציאת מצרים נזכה שיקויים בנו מה שנאמר קודם ליציאתנו 'משכו ידיכם ושחטו הפסח, ודרשו חז"ל, 'משכו ידיכם מעבודה זרה', וביארו בישמח ישראל (שם, או' ג) 'כל זמן שאדם מישראל עושה מה שאינו לפי כבודו של זרע שלומי אמוני ישראל, הוא בבחינת עבודה זרה - עבודה שזרה לו, היינו שאין ראוי שיעשה הדבר ההוא'.

בן חו"ל שמכר חמצו לנכרי דרך רב בארץ ישראל, האם מועיל אף שבמוצאי שביעי של פסח קנאו הרב חזרה מהנכרי, ולבן חו"ל יש גם יו"ט שני?

כתב השולחן ערוך (סימן תמח סעיף ב) אם אינו יהודי מביא לישראל דורון חמץ ביום האחרון של פסח לא יקבלנו הישראל. וביאר המשניב (ס"ק ד) שאין לקבלו משם בל יראה, ואם קבלו אסור בהנאה לאחר הפסח, משום שהיו חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח.

ולפי זה יש דנו הפוסקים בכמה אופנים המצויים כיום בעקבות מכירת החמץ לגוי, בן חו"ל הבא לארץ ישראל ומכר את חמצו לנכרי ע"י הרב כנהוג, ובמוצאי שביעי של פסח חזר הרב וקנה את חמצו מן הנכרי, כתב הגרצ"פ פרנק (מקראי קודש - פסח - ח"א ס' ע) שלמרות שיש עליו חיוב לנהוג יו"ט שני אף בארץ ישראל כמואר כאן, מכל מקום מותר לו לאכול חמץ זה לאחר יו"ט שני ואין עליו דין של חמץ שעבר עליו הפסח, משום שלא גזרו חז"ל איסור אכילה אחר פסח אף על חמץ הנקנה ביו"ט שני אלא בחו"ל, כדי שלא יבואו לזלזל ביו"ט שני, אבל בארץ ישראל אין לחוש שיבואו לזלזל ביו"ט שני, שהרי אין נוהגים בה יו"ט שני, וסיים שם, שכבר נהגו שאין הרב קונה את חמצו של בני חו"ל אלא במוצאי יו"ט שני [וראה בשעה"צ ס"ק ו' שלא נקט טעם זה של 'אתי לזלזולי' אלא טעם של לא פלוג ויש לדון האם גם לסברא זו יהיה מותר].

ואף אם מכר את חמצו שבחו"ל ע"י רב שבארץ ישראל, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס"ו צה) שלמרות שמשום בל יראה יש להחמיר ולא לזכות בחמץ עד מוצאי יו"ט שני במקום שבו נמצא החמץ, מכל מקום אם זכה בחמץ זה במוצאי שביעי של פסח שבארץ ישראל שהוא עדיין שביעי של פסח מן התורה במקום בו נמצא החמץ, אין להחמיר ולאסור חמץ זה לאחר הפסח, כיון שאף לענין איסור בל יראה וכדו' יש להקל מעיקר הדין וליקר אחר מקומו של בעל החמץ שזכה בחמץ במוצאי שביעי של פסח, אלא שראוי להחמיר וליקר גם אחר מקומו של החמץ, אבל לענין חמץ שעבר עליו הפסח שאין איסורו אלא מדרבנן, אין להחמיר.

ובן חו"ל הנמצא בחו"ל ומכר את חמצו שבארץ ישראל, משמע בשו"ת אגרות משה (שם ס"ו צד) שאסור לו ליהנות מחמצו שבארץ ישראל, ואם זכה בו עובר אף על בל יראה. ומשום כך יש לו להתנות עם הרב שבארץ ישראל שאינו עושהו שלוחו לקנות את החמץ מן הנכרי אלא במוצאי יו"ט שני שבחו"ל.

מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו ס"ו מה) כתב שאף אם לא התנה עם הרב כנ"ל אין בכך כלום ומותר לו ליהנות מחמץ זה לאחר הפסח, שכיון שלא נח לו שיקנה הרב את חמצו מן הנכרי במוצאי שביעי של פסח שבארץ ישראל, שהרי הוא יעבור בכך על בל יראה, משום כך אין רשות כלל לרב לקנות את חמצו מן הנכרי ונשאר חמץ זה ברשות הנכרי, אלא שכיון שחייב הנכרי לשלם לישראל על חמץ זה, גובה ישראל את חובו של הנכרי בכך שהוא אוכל את חמצו של הנכרי, ומה שנוהגים שהרב חוזר וקונה את החמץ מן הנכרי אינו אלא כדי שלא תראה מכירת החמץ כהערכמה [ראה בבית"ל להלן ס"ג ד"ה מכירה גמורה].

וטעם נוסף להתיר חמץ זה, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב ס"ו נח אות יד) שיתכן שעל חמץ שבארץ ישראל לא גזרו כלל גזירת יו"ט שני של גלויות, ונשאר בצ"ע.

המשניב (ס"ק יח) הביא שהאחרונים חולקים על השולחן ערוך וסוברים שאם זרק החמץ למקום הפקר קודם זמן איסורו, שוב אין עליו חובת ביעור [והביא שדעת המגן אברהם שאף דעת השולחן היא כן, אלא שהוא מדבר בציוור אחר], אמנם צריך שייפקירו לגמרי בפיו ובלבו, ולא יהיה בדעתו בשעת ההפקר לחזור ולזכות בו לאחר הפסח, שאם היה בדעתו כן אינו הפקר גמור כל זמן שלא זכה בו אחר.

אך אם זרקו לחצירו, אף אם אין חצירו שמורה והרי היא כמקום הפקר לכל, כתבו המג"א (ס"ק ז) והט"ז (ס"ק ה). ראה שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג ס' נז) שחייב לבעור כשיגיע זמן איסורו, כיון שהחמץ נמצא ברשותו, ועיקר ביעור חמץ בשריפה הוא.

וכן הזרק את שאריות החמץ לפח אשפה השייך לו, המוצב בחצר ביתו או בצידו רה"ר, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאף שיש לדון שהחמץ נחשב הפקר [כיון שכבר אינו עומד לשום שימוש, וגם ברור שדעתו להפקירו], ומשום כך אינו עובר עליו ב'בל יראה', מכל מקום אם לכשיגיע זמן האיסור יהיה החמץ בפח, חייב הוא לבערו, כיון שסוף כל סוף יהיה החמץ ברשותו, וכדברי המג"א והט"ז. וכן כתבו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד ס"ו נו) ובשו"ת שבת הלוי (ח"א ס' קלז), וכן משמעות דברי הבן איש חי (שנה א' פ' צו הלכות ערב פסח שחל בשבת), והאור לציון (ח"ג פ"ז תשובה ג).

אך אם זרק את החמץ לפח אשפה ציבורי הנמצא מחוץ לרשותו, דעת הגרש"ז אויערבך (שבות יצחק פסח פ"א ס"ה, הליכות שלמה מועדי השנה ניסן - אב פ"ז ס"ק כד) שאינו חייב לבערו. ובשו"ת מנחת יצחק (שם) נשאל אודות הזורקים את החמץ לפח אשפה השייך לעיריה של נכרים, וכתב שיש ללמד זכות על המיקל שלא לשרוף את החמץ אף כשהפח מונח בחצירו, כיון שודאי כוונתו להפקיר את החמץ משעה שמשליכו לפח האשפה, ואף שעדיין אין זה אלא חמץ מופקר הנמצא ברשותו שהדין שחייב לבערו, מכל מקום כיון שהפח שייך לעיריה יש לדון שהמקום שבו מונח הפח בחצר מושאל לעיריה לצורך הנחת הפח, ושוב אין החמץ נמצא ברשותו, ולפיכך אינו חייב לבערו. ולמעשה, כתב שאם יש אפשרות קודם זמן האיסור לשפוך על החמץ שבפח חומר חריף כדי שיפסול את החמץ מאכילת כלב, עדיף לעשות זאת, ולא לסמוך על היתר הג"ל. וסיים, שכשיש ספק אם פחי האשפה שייכים לעיריה, ודאי שחובה לעשות כן.

ודעת הגר"י קניבסקי (הערה על תשובות והנהגות ח"ב ס' ריא אות יא) שיש למכור את החמץ שבפחי האשפה. ובארוחת רבנו (ח"ב עמ' ט) כתב, שבבית החזו"א נהגו לשרוף את כל האשפה הנמצאת בפחי האשפה, ולאחר מכן לשטוף את הפחים במים. והוסיף, שבבית הגר"י קניבסקי נהגו למכור את החמץ שיש בפחי האשפה ובחדר האשפה, ובנוסף לכך היו שופכים לפחי האשפה נפט וכדו'.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שהזרק חמץ לפח האשפה אינו חייב לבערו להגיע זמן האיסור, ואין זה דומה לזרק חמץ במקום שהעורבים מצויים [שלגביו כתבו המג"א והט"ז שיש לבערו]. מפני ששם נשאר החמץ ראוי לשימוש כבתחילה, ולכן חובה לבערו, מה שאין כן בזרק את החמץ לפח האשפה, שאין החמץ ראוי לשום דבר. ומטעם זה, דעתו (שם) שאפשר לזרוק את החמץ לפח קודם זמן איסורו, כשם שמותר ליתנו לנכרי, אלא שיש לשייר ממנו כזית כדי לקיים בו את מצות הביעור [וכמו שכתב המשניב לעיל (ס"ק י), לענין המוכר את חמצו לנכרי קודם זמן איסורו].

עוד מצלצל באוזני סיום מס' זבחים מהמחזור הראשון של הדף היומי שהתקיימה בשנת תרפ"ט בעיר מולדתי וינה

דבריו של מרן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר בעל 'שבט הלוי' זיע"א

הריני מוכן ומזומן לעשות נחת רוח לנשמת מורי ורבי מרן מהר"ם שפירא זצלה"ה מלובלין מייסד ומחולל ישיבת חכמי לובלין ומייסד ה"דף היומי" להעלות זכרונו הטוב וזיכרונו של ישראל לפני אבינו שבשמיים.

איתא במ"ר אחרי מות פרק"ב כ"ב ובמג"א סי' קנ"ד ס"ק כ"ג "אם אין אדם מניח מצווה לדורות, מה הנאה יש לו". כשאדם לא השאיר מצווה ירושה לדורות מה הנאה יש לו. האם יש לך מצווה לדורות כתיקון זה של לימוד "דף היומי" שנתקבל באבהו בשנת תרפ"ג בכנסיה הגדולה בעיר מולדתי וינה, תקנה המקובלת על כלל ישראל. האור של ה"דף היומי" מתרבה והולך ממחזור למחזור וקעת שכנסנו למחזור העשירי יתוספו שוב כמה אלפי ספסלי בתי מדרשא.

ובזה אני אומר כאן דאין ספק שמכל דף ג"כ נעשה לכה"פ מלאך אחד מליץ ישר, ואם נעשה חשבון הרי כמה מאות אלפים מלאכים מליצים ישרים נעשים ע"י הלימוד הזה, וכולם שמחים ומלמדים זכות על מור"ז ז"ע ועל כלל ישראל הלומדים - וכי יש נחת רוח גדול מזה.

אנו יוצאים מסיום הש"ס לתחילת הש"ס. עוד מצלצל באוזני סיום מס' זבחים מהמחזור הראשון של הדף היומי שהתקיימה בכנס' הגדולה השניה בשנת תרפ"ט בעיר מולדתי וינה. זה היה לאחר האסונות והשחיטה ר"ל שפקדו את יהודי חברון, ואמר מורי ורבי זצ"ל בסימונו את המסכת הנ"ל שיעזר הש"י שמאורעות אלו היו סיום לזבחי עולות מקרבנות יהודי ישראל.

עוד מצלצל באוזני סיום הש"ס בז' אדר תרצ"ג בישיבת חכמי לובלין שכדרכו בקודש היה ראש הישיבה מרן מהר"ם שפירא זצ"ל מחלק את הש"ס בין תלמידי הישיבה ביום הולדתו ז' באדר, ובו ביום בערב היו מסיימים את הש"ס, ועדיין אני שומע את הדברים הנהדרים שאמר מורי ורבי זצ"ל אז בסיום: הדרן עלך פרק תינוקות וסליקא מסכת נדה, "הדרן עלך תינוקת" אם אנו נחזיר אליך את התינוקות של בית רבן, אם כלל ישראל ישוב בחזרה לטוהר התינוק של ילדי התלמוד תורה, אם אנו נעמיד לגיונות של מלך מלכי המלכים הקב"ה שראויים לקבל את פני משיח ה' יתיקיים בנו וסליקא לך מסכת נדה, תסתיים כבר המסכתא כלומר התקופה שעם ישראל מנודה בין העמים.

מורי ורבותי! מה שמחבר את סוף הש"ס לתחילתו היא מדת הטהרה - דסיום הש"ס היא מעניני טהרת הבית כידוע, ותחילת הש"ס הוא בשעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן וכו', דהיינו כשיטהרו בטבילה, והענין הוא לרמז לנו שמה שמסייע לקיום התורה, ומה שמקיים את כנסת ישראל ומה שמקיים את עתידו של עם ישראל הקדוש, היא הטהרה וכדו' יראת ה' טהורה עומדת לעד.

ומצווה גורת מצווה. מי שזכה לסיים את הש"ס זוכה גם להתחיל את הש"ס ואין לך שעת שמחה וחזוהו גדולה יותר מאשר סיום מסכתא, מכ"ש סיום כל הש"ס, וכ"ש דק"ו כשהסיום הוא ע"י לימוד תורה דרבים ע"י אלפים ורבות מישראל.

לפיכך הייתי אומר אשרי אדם שמרבה את הישיבה ומרבה את התורה וממעת בסחורה ויושב והוגה בכל יום תמיד.

שינוי, כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא - כל באי שער הספרים הקדושים שישנן ג' גדרים שהוזכרו בלשון חז"ל לגבי השכר בעוה"ב, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ויש שהוזכר בו הלשון ח"י עולם הבא; ויש מי שהוא בן עולם הבא; ויש לדקדק, מהו גדר זה ואמתי הובטח לשונה הלכות שהוא בן עולם הבא.

ואפשר לברר ענין זה על פי המדרש שנחומא בפרשת נח, שמצינו שם אריכות גדולה בשבחה של לימוד תורה שבע"פ, וז"ל שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם. תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה. אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באוהל. וכך דרכה של תורה, פת במלח תאכל מים במשורה תשתה וחי' צער תחיה ובתורה אתה

לפיכך מתן שכרם לעוה"ב ולא שכר של ענייני עוה"ז. וכיוון שפרקו מעליהם את השיעבוד לעוה"ז, לפיכך לא שלט בהן לא אדום ולא שמה, ואף לימות המשיח אין חבלי של משיח רואיך

של משיח רואין וכו', עכ"ל המדרש. נמצא שאלו הדברים בתורה ומנודים שינה מעיניהם - והלא יש כאן אברכים הקמים לפני אור הבוקר, כבר בשעה ארבע הם באים ללמוד - ומקיימים בחינת 'פת במלח תאכל ומים במורה תשתה' - במידת מה ביחס לדורנו - הדברים בלימוד תורה שבע"פ ומסגפים עצמם לתורה, הרי הם בכלל אלו שדרשו עליהם במדרש הנ"ל, לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעוה"ב. כי כיוון שכל ענייני העולם הזה אינם מטרידים את דביקותם בעיון התורה, והם מקיימים 'אדם כי ימות באהל' - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה; לפיכך מתן שכרם לעוה"ב ולא שכר של ענייני עוה"ז. וכיוון שפרקו מעליהם את השיעבוד לעוה"ז, לפיכך לא שלט בהן לא אדום ולא יין ולא גזרו עליהם שמד, ואף לימות המשיח אין חבלי של משיח רואיך; כי לכל שיעבוד והפרעה או גלות אין שליטה עליהם. ובבי' זו יש להם שכר כבר בעוה"ז מעין עוה"ב, עד שאחז"ל בב"ב (ז, א) שלושה הטעמים הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא, אלו הן, אברהם יצחק ויעקב וכו', שכבר בעוה"ז זכו לטעום מן האור הגדול שבעוה"ב וזהו, כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא - מובטח לו חלק לעוה"ב או ח"י העוה"ב לא קתני אלא שהוא בן עוה"ב - בחיי חיותו בעוה"ז הריהו כבר בן עולם הבא' זוהי מדרגתן של לומדי תורה שבע"פ.

ובמקרא נאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', ואפשר לברר, דעצם הלימוד של תורה שבע"פ עדין איננה עדות ברורה על הקשר האמתי עם התורה"ק בבחינת 'כי לא תשכח מפי זרעו; כמו שרואים בדורנו שאפיקורסים מחללי שבת עושים חידון על התנ"ך או שלומדים באוניברסיטה תורה שבע"פ, וודאי שאין בזה כל ראייה על שייכותם לתורה, אין בזה עדות על קדושת ישראל. אבל העדות הברורה היא 'שירת דודים' של לימוד התורה שבע"פ, כשאברכים לומדים בנעימה ובזמרה, בשירה ובדביקות, את זה אין האפיקורסים הלומדים תורה יכולים לחקות אחריהם, כיוון ששירה זו שורשה בדביקות הנשמה בקדושת ישראל.

וזהו שאמר הכתוב - 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל; זוהי התורה שבכתב, 'שמה בפיהם' - זוהי התורה שבעל פה; למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל, השירה דייקא היא העדות בבני ישראל, לא הלימוד גופא אלא שירת הדביקות בשעת לימוד התורה, היא ההוכחה והעדוה הברורה 'כי לא תשכח מפי זרעו; כי דבקותו בתורתנו היא רק ע"י שירת התורה.

וכן דרשו חז"ל בחגיגה (יבא) עה"פ "יומם יצווה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפילה לא-ל ח', אמר ר"ל כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר, שנאמר יומם יצווה ה' חסדו, ומה טעם יומם יצווה ה' חסדו, משום דבילה שירה עמי, ע"כ. לא די בעצם הלימוד, אלא בזכות 'שירה' הלא היא התורה שנלמדת בלילה בנעימה ובזמרה, בניגון הגמרא המתוקה, ע"ז יומם יצווה ה' חסדו.

ה'יאה לעזרנו שהדברים היוצאים מן הלב יכנסו אל הלב, להתחזק בתו"ש, ואסיים בתפילה קצרה שנזכה כולנו לקבל פני משיח צדקנו, ברחמים גדולים בב"א.

(דברים בסיום הש"ס תש"ן)